

9. Троцько Г. В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти”. – К.: Інститут ПППО, 1997. – 54 с.
10. Харитонов М.Г. Теория и практика этнопедагогической подготовки учителя начальных классов национальной школы: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01/ Харитонов Михаил Григорьевич. – М., 1999. – 409 с.
11. Шадриков В.Д. Психология деятельности и способности человека. – М.: Логос, 1996. – 320 с.

Чикалова Т.Г.

**ЭТНОПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ГОТОВНОСТЬ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ-ГУМАНИТАРИЕВ:
ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ**

На основе анализа различных подходов к понятию готовности, автор раскрывает теоретические основы понятия “этнопедагогическая готовность”.

Ключевые слова: готовность, этнопедагогическая готовность, критерии этнопедагогической готовности.

Chykalova T.G.

**ETHNOPEDAGOGICAL READINESS OF THE FUTURE TEACHERS OF THE HUMANITIES:
A THEORETICAL ASPECT**

On the basis of analysis of the various going near the concept of readiness, the author exposes theoretical bases of concept “ethnopedagogical readiness”.

Key words: readiness, ethnopedagogical readiness, criteria of ethnopedagogical readiness.

УДК 37.01.378

Чернова О.В.

**КУЛЬТУРОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА МИСТЕЦЬКИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Стаття присвячена питанням визначення культурологічної компетентності викладача мистецьких спеціальностей на основі компетентнісного підходу до професійної освіти.

Ключові слова: компетентність, компетентнісний підхід, мистецька педагогіка.

Постановка проблеми. Сучасні дослідження в галузі художньо-педагогічної освіти підтверджують традиційну роль мистецтва як засобу виховання. Мистецтво за Г. Рідом є однією із найдосконаліших форм людської діяльності, де на засадах гуманізму та просвітництва кристалізується внутрішній світ людини, сутність людини як особистості полягає не у виконанні фізично важкої праці, що “виснажує душу і тіло”, а у її постійному прагненні до праці творчої, націленої на пошук нових естетичних форм та яскравих образів. Мистецтву притаманна досить могутня соціокультурна сила, яка спроможна через естетичне виховання особистості змінювати сучасний світ на більш досконалий у майбутньому, але найголовнішою функцією мистецтва є виховання справжньої особистості, яка буде здатна до розпізнавання ідеалів краси, добра, честі, гідності, людяності [4]. Проте у теорії педагогіки і практиці виховання ще недостатньо вивчені та не повною мірою використовуються механізми дієвості мистецтва, форми і методи спрямування учнівської молоді на сприйняття художньо-естетичних цінностей, духовної, моральної і матеріальної краси світу. Зазвичай надто прямолінійно трактуються складні проблеми спілкування з мистецтвом, осмислення і засвоєння глибоко інтимного характеру художньо-образної інформації [8, с. 2]. Ефективність процесу формування особистості дитини залежить від того, в якій мірі нагромаджені досягнення людської культури будуть передані їй педагогом. Тому проблема формування

культурологічної компетентності викладача мистецьких дисциплін є вагомою не тільки для науково-теоретичної площини, але й для педагогічної практики, адже вона зумовлена протиріччям між підвищенням соціальної ролі культурологічної складової педагогічної діяльності сучасного викладача мистецьких спеціальностей та недостатньою теоретичною та практичною розробкою проблеми формування культурологічної компетентності майбутнього викладача мистецьких спеціальностей; протиріччям між необхідністю у компетентних викладачах мистецьких спеціальностей та недостатнім рівнем специфіки підготовки викладача такого профілю [3].

Мета дослідження. Оскільки діяльність викладача мистецьких спеціальностей є поліфункціональною за характером, метою нашої статті є аналіз формування культурологічної компетентності викладача мистецьких спеціальностей як однієї зі складових професійної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Загальні питання реалізації культурологічного підходу в педагогічному процесі, його роль у розвитку теорії та практики виховання розглядались у працях багатьох педагогів-культурологів. Роль культурологічної підготовки як важливого засобу формування професійної моделі поведінки, оволодіння теоретичними знаннями та практичними вміннями, методологічні та теоретичні проблеми культурологічної підготовки спеціалістів, базові принципи організації культурологічних дисциплін у вищій школі досліджувались у роботах В. Біблера, Б. Гершунського, А. Гуревича, Д. Лихачова. Ґрунтовні дослідження Л. Масол, Л. Волинської, М. Левченка, М. Резниченка, Л. Хомич дозволяють не лише реалізувати культурологічний та виховний потенціал окремих академічних дисциплін, але й закласти основи інтеграції на міжпредметному рівні [2, с. 47]. Крім того проблемам методології та теоретичного викладу проблем культурологічної підготовки присвячені дослідження російських науковців, зокрема М.В. Булігіної, Т.В. Іванової, Ю.А. Юрченко [7].

Теоретичне підґрунтя культурологічного підходу до навчання складає культурно-історична теорія розвитку людини, яку ще в 30-х роках минулого століття розробив Л. Виготський. Він зазначав, що будь-яка психічна функція в розвитку людини з'являється двічі: спочатку як діяльність колективна, соціальна, тобто як функція інтерпсихічна; другий раз – як діяльність індивідуальна, як внутрішній спосіб мислення, як функція інтрапсихічна. Діяльність виховання – це специфічна діяльність людей, завдяки якій формуються нові психічні утворення (відбувається розвиток особистості) шляхом засвоєння нового. Процес засвоєння – це процес інтеріоризації діяльності спілкування, в якій тільки і може проявлятися функція знака-слово, друга сигнальна система людини, із первинно зовнішньої, спільної діяльності в діяльність індивідуальну, тобто психічну діяльність того, хто вчиться [2, с. 48].

Постановка проблеми формування культурологічної компетентності викладача мистецьких спеціальностей потребує вивчення співвідношення його культурологічної компетентності та професійної компетентності.

Компетентність – це результат освіти, що виявляється в оволодінні майбутнім викладачем мистецьких спеціальностей набором способів діяльності для досягнення поставленої мети [7].

А. В. Козир висловлює думку, що професійна компетентність майбутніх викладачів мистецьких дисциплін повинна включати: широку ерудицію в галузі художньої культури, педагогіки, психології, мистецтвознавства, естетики; володіння практичними вміннями й навичками (педагогічними, психологічними, хормейстерськими, інструментально-виконавськими, хореографічними, художніми, акторськими); сформованість особистісних якостей та здібностей, необхідних для успішного здійснення функцій викладача мистецьких дисциплін – педагогічних (толерантність, комунікативність, організаторсько-конструктивні здібності, зосередженість, тактовність, витримка, здатність до емпатії, ідентифікації); фахових. Таким чином, компетентність – це сукупність новоутворень, знань, системи цінностей та відносин, що сприяють створенню ціннісно-сміслових, поведінкових, мотиваційних, емоційно-вольових, когнітивних результатів діяльності особистості. З позиції

мистецької освіти, на думку проф. А. В. Козира, компетентність визначається як сума психолого-педагогічних та мистецтвознавчих знань, умінь та навичок, творчого використання цінного досвіду, теоретико-прикладної готовності до його використання [5, с. 53].

Мистецтво, в якому втілені віковичний життєвий досвід народу, його мудрість, краса, погляди на різноманітні явища природи, традиційно є обов'язковим компонентом навчання і виховання молоді. Видатні мислителі та просвітителі різних часів розвитку українського суспільства Г.С. Сковорода, Т.Г. Шевченко, І.Я. Франко, М.В. Лисенко та інші висловлювалися щодо вагомості мистецтва як форми суспільної свідомості, стверджуючи що спілкування з ним є способом передачі культурних, моральних, етичних та естетичних цінностей, духовного становлення особистості [8, с. 5]. Українська енциклопедія дає таке означення поняттю “мистецтво”: “Мистецтво – одна з форм суспільної свідомості, складова частина духовної культури людства, специфічний рід практично духовного освоєння світу. Мистецтво відноситься до всіх форм практичної діяльності, коли воно здійснюється вміло, майстерно, вправно не лише в технологічному, але й в естетичному сенсі”.

Ю. Пелех доводить, що компетентісна модель професійної підготовки вчителів базується на системно-організованих компетентісних складових та зазначає, що професійні компетенції (основою яких є “знаннєвий фактор”) поділяють на **професійні**: фундаментальні знання професійно-орієнтованих дисциплін, саморефлексію, вміння здійснювати міжпредметні зв'язки, реалізація методико-технологічних принципів для підвищення якості освітнього процесу, принцип науково-дослідницької діяльності з експериментальною і емпіричною складовими та **академічні**, що включають об'єм знань та навичок, необхідних для оволодіння професією та подає кваліфікацію наступних видів компетенції за програмою TUNING.

1. Інструментальні:

а) когнітивні здібності, спрямовані на розуміння та раціональне використання набутого професійного досвіду;

б) методологічні здібності – саморефлексія щодо ефективності використання власних можливостей (моделювання стратегії навчання, систематизація часу для вирішення першочергових завдань і прийняття рішень);

в) технологічні – вміння, пов'язані з використанням сучасних технологій з допомогою технічних засобів навчання;

г) комп'ютерні навички для інформаційного менеджменту;

д) лінгвістичні вміння – комунікативні компетенції.

2. Міжособистісні компетенції включають індивідуальні здібності, пов'язані із практичним впровадженням елементів акмеологічної теорії (самовдосконалення, самосвідомість, самокритика та ін.) Вони покликані до гармонійного формування міжособистісних праксеологічних відносин в мікро- і макросоціумі.

3. Системні компетенції передбачають на основі знаннєвого досвіду конструювання та проектування педагогічних систем аналітико-синтетичним та синтетико-аналітичним шляхами (від конкретного до цілого і навпаки) [9, с. 45].

На думку інших дослідників (В. Антипова, К. Колесіна, Г. Пахомова), професійна компетентність вчителя включає ряд компонентів:

- аксіологічний – у результаті якого загальнолюдські цінності в процесі психічно-свідомих перетворень набувають рис складових духовного світу людини;
- культурологічний – вплив відповідних факторів на життєдіяльність людини (академічну, оздоровчу, креативну та ін.) з метою формування загальнокультурних здібностей, необхідних для професійної діяльності; цінності та традиції культурологічної спадщини та механізми щодо їх збереження, відродження та відтворення;
- життєтворчий – здібності до організації життєдіяльності в умовах зміни мікросоціуму, готовність до позитивних перетворень;

- морально-естетичний – слугує накопиченню життєвого досвіду в царині інтерпретації переживання емоційно-насичених життєвих ситуацій, гуманної поведінки, формуванню толерантності, милосердя;
- громадянський – суспільно-корисна діяльність в контексті ствердження демократичних прав та свобод людини, формування громадянського суспільства. [1, с. 59].

Педагогічний аспект культурознавчої освіти можна прослідкувати через значення латинських слів “cultura, homo cultures (людина культурна)”, тобто, освічена. Саме у такому сенсі вживав поняття “культура” та “освіта” Г. Гегель, оскільки він вважав, що тільки оволодівши культурою, людина може займатися освітою; самоосвіта можлива на основі зразків, створених культурою.

О. Артюхова вважає, що освіта – це введення людини до світу культури на різних етапах її життя. У загальному вигляді освіту можна охарактеризувати як оволодіння культурою різних видів діяльності та спілкування. Культура при такому підході означає не що інше як освіту – оволодіння знаннями, історично відібраними зразками діяльності та соціального спілкування. До освіти культура включена у вигляді словесних, знаковимволічних узагальнених форм, що фіксують когнітивну, нормативно-ціннісну, естетичну значущість речей та явищ, їх споживчу користь. Зближення понять “освіта” та “культура” не означає їх повного отожднювання. Якщо освіта – це “стратегічна основа розвитку особистості, суспільства, нації й держави, запорука майбутнього”, то культура виступає одним із чинників формування особистості, визначальним параметром ступеня пристосованості індивіда до життєдіяльності в певному середовищі [2, с. 49].

Таким чином, культурологічна компетентність викладача мистецьких спеціальностей є необхідним компонентом його професійної компетенції та являє собою сукупність культурологічних знань, умінь, навичок, здатність використовувати та постійно оновлювати ці знання у своїй професійно-педагогічній діяльності, володіння методами роботи з культурологічним матеріалом на заняттях зі спеціальних дисциплін (основний музичний інструмент, спеціальний музичний інструмент, диригування, живопис, історія хореографічного мистецтва, методика викладання художньої культури, етики, естетики) [9, с. 3].

Культурологічна компетентність викладача мистецьких спеціальностей може бути представлена наступними компонентами:

- етнокультурний;
- особистісний (самовдосконалення, самопізнання);
- загальнопрофесійний (змістовний та навчальний компонент мистецької та психолого-педагогічної освіти);
- полікультурний (іншомовна комунікативна компетентність, соціокультурна, міжкультурна компетентність) [10, с. 4].

Формування культурологічної компетентності майбутніх викладачів мистецьких спеціальностей може бути заснована на наступних принципах загальнокультурної освіти: принцип дидактичної культуродоцільності, принцип діалогу культур та цивілізацій, принцип домінування проблемних культурних завдань, принцип професійної направленості, принцип єдності національного та загальнолюдського у культурному розвитку особистості майбутнього викладача мистецьких спеціальностей, принцип полікультурності та полікультурної толерантності [10, с. 7].

Таким чином, вивчення сучасного стану формування культурологічної компетентності майбутніх викладачів мистецьких спеціальностей свідчить, що для формування даної компетентності необхідна спеціально організована діяльність, визначення мети та завдань процесу формування культурологічної компетентності майбутніх викладачів мистецьких спеціальностей та виділення організаційно-педагогічних умов, які будуть забезпечувати успіх даного процесу. Основою культурологічної компетентності викладача мистецьких спеціальностей є компетентісний підхід до професійної освіти, відповідно до

якого основною метою професійної освіти є підготовка кваліфікованих спеціалістів відповідного рівня [10, с. 9].

Проведене дослідження не вичерпує всіх питань, пов'язаних з формуванням культурологічної компетентності як складової професійної компетентності майбутнього викладача мистецьких спеціальностей. Подальших розробок потребують визначення структури загальних та спеціальних для викладача мистецьких спеціальностей знань, умінь, навичок, розробка специфіки згідно професійно-педагогічної підготовки викладача мистецьких спеціальностей змісту навчальних дисциплін, які входять до складу робочих навчальних планів спеціальностей мистецького профілю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антипова В. М. Компетентностный подход к организации дополнительного педагогического образования в университете / Антипова В.М., Колесина К.Ю., Пахомова Г.А. – Москва: Педагогика. 2006. – №8. – 123 с.
2. Артюхова О. В. Культурологічний підхід до естетичного виховання студентів нефілологічних спеціальностей / О. В. Артюхова // Збірка наукових праць. Педагогічні науки. – Х., 2008. – Випуск L, частина 2 – С. 47–50.
3. Евдокимова Н. В. Становление понятий “компетентность” и “компетенция” в современной педагогической практике [Електроний ресурс] / Н. В. Евдокимова. – Режим доступа: <http://t21.rgups.ru/doc2007/1/07.doc>
4. Ільнацька Л. В. Естетично-виховна роль мистецтва у формуванні творчої особистості за Гербертом Рідом [Електроний ресурс] / Л. В. Ільнацька. – Режим доступу: <http://www.pewasopolis.org.ua/ua/study/conference/?thesis=4125>
5. Козир А. В. Компетентність як необхідний компонент професійної майстерності викладачів мистецьких спеціальностей [Електроний ресурс] / А. В. Козир. – Режим доступу: http://www.culturalstudies.in.ua/knigi_7.php
6. Маєвська Л. М. Особливості формування етнокультурної компетентності майбутнього педагога в контексті глобалізаційних зрушень [Електроний ресурс] / Л. М. Маєвська. – Режим доступу: http://eprints.zu.edu.Ua/3554/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%F_2.pdf
7. Низамбиева Р. А. Компетенция как новый результат образования [Електроний ресурс] / Р. А. Низамбиева. – Режим доступа: <http://serverkgtu.kstu.ru/servlet/confcontent?id=12642>
8. Орлов В. Ф. Теоретичні та методичні засади професійного становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін: автореф. дис. ... докт. пед. наук: спец.13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / В.Ф.Орлов В.Ф. – К., 2004.– 20 с.
9. Пелех Ю. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя у компетентісно-ціннісному вимірі: філософсько-культурологічний аспект / Ю.В. Пелех // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – № 5(13). – С.43 – 52.
10. Сибгатуллина А. А. Формирование культурологической компетенции будущего учителя иностранного языка национальной школы: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец.:13.00.08 “Теория и методика профессионального обучения” / А.А. Сибгатуллина. – М., 2009. – 20 с.

Чернова О.В.

КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ КАК КОМПОНЕНТ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ СПЕЦИАЛЬНОСТИ ИСКУССТВО

В статье рассматриваются вопросы определения культурологической компетентности преподавателя специальностей искусства на основе компетентностного подхода к профессиональному образованию.

Ключевые понятия: компетентность, компетентностный подход, педагогика искусства.

*CULTUROLOGICAL COMPETENCE AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE
TEACHER SPECIALTIES OF ARTS*

Article is devoted to defining cultural competence of the teacher of art specialties based competency approach to professional education

Key concepts: competence, competence, competence approach, teaching art

УДК 378.6:656.612:378.147.111

Чуприна К.Л.

***ВПЛИВ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ МОРСЬКИХ ВНЗ
НА ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК КУРСАНТІВ***

У статті проаналізовано вплив освітнього простору морських ВНЗ на професійно-особистісний розвиток курсантів. Доведено, що у процесі навчання у ВНЗ активізується професійна реалізація особистості, зміцнюється переконання у своїй професійній придатності та формуються необхідні особистісні якості майбутнього фахівця.

Ключові слова: професійно-особистісний розвиток, морський інститут, виховний вплив, спеціаліст, педагогічне стимулювання.

Постановка проблеми. З розвитком української державності до робітників морської галузі пред'являються більш високі професійні вимоги. Йдеться, передусім, про необхідність формування необхідних особистісних і професійних орієнтацій, що виступають основою адаптації до реалій соціального життя, що змінюються. Необхідність постійного збагачення творчого потенціалу майбутнього офіцера, розвитку його цінностей, переконань, життєвих орієнтирів обумовлює актуальність проблеми професійно-особистісного розвитку курсантів морських інститутів в умовах виховної середі закладу.

Професійна реалізація особистості на її життєвому шляху передбачає основні етапи: професійне самовизначення, професійне становлення в обраній сфері діяльності, фахове зростання і розвиток компетенції в професійній діяльності. Однак, коли людина потрапляє в кризові ситуації, які сьогодні, на жаль, мають місце, то вона повинна коректувати процес фахової самореалізації, звертаючись до свого життєвого і професійного досвіду. Нині, в процесі переходу українського суспільства до ринкової економіки, відбувається трансформація значимих для людини цінностей, мотивів, професійних позицій та переконань – як можливий шлях конструктивної активізації професійної реалізації особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях приділяється значна увага підготовці студентів до особистісно-професійного становлення майбутнього спеціаліста. Про поглиблення сутності професійної підготовки студентів свідчать роботи В. Бондар, І. Баканової, В.Євдокимова, Н. Панової, В. Лозової, О. Пехоти, І.Ф. Прокопенка, С.Сисоєвої та інших.

Панова Н.В. вважає, що розвиток педагога характеризується нерівномірністю, гетерохронністю, багатофакторністю та протиріччями. При цьому особистісно-професійний розвиток розглядається як самореалізація, спонування до творчості, необхідність проектувати власний професійний рівень на різних етапах життєвого шляху [3].

Специфіку професійно-особистісного розвитку майбутніх економістів вивчала Баканова І.Г., яка дійшла висновку, що особливістю професійно-особистісного розвитку є формування здібностей до аналізу економічних проблем та у здатності майбутнього фахівця висувати альтернативні рішення. Результатом цього процесу науковець визначає сформованість економічної компетентності.

Специфіка ж професійно-особистісного розвитку моряків полягає у тому, що нині істотно пов'язано з загостренням протиріччя між потребою суспільства в соціально активній